

ÉRTEKEZÉSEK

A NEMZETGAZDASÁGTAN ÉS STATISZTIKA KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

A NEMZETGAZD. S STATISZTIKAI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGNAK RENDELETÉBŐL,

SZERKESZTI FÖLDES BÉLA, A BIZ. JEGYZŐJE.

I. KÖTET.

ÖTÖDIK SZÁM.

1882.

HAZÁNK BÜNÜGYI STATISZTIKÁJA

1873—1880

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÜNTETT MIATT ELITÉLTEK
SZEMÉLYI ÉS TÁRSADALMI VISZONYAIRA.

IRTA

DR. JEKELFALUSSY JÓZSEF,

MINISTERI TITKÁR,

A M. TUD. AKADÉMIA NEMZETGAZD. ÉS STAT. BIZOTTSÁGÁNAK TAGJA.

BUDAPEST,

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

1883.

Együttal felhívjuk a hazai közönség figyelmét a m. t. Akad. nemzetgazdasági és statisztikai állandó bizottságának következő kiadványaira :

I.

Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből.

A m. t. akadémia nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának ezen «Értekezéseiben» a bizottság által a Budapesti Szemlében közzétett dolgozatok, továbbá a bizottság kebelében felolvasott, és egyéb a nemzetgazdaságtan és statisztika körébe tartozó értekezések fognak közzététetni. Különösen hazánk gazdasági életét érintő gyakorlati kérdések fognak legkiválóbb szakférfiaink által tárgyalatni. Tekintettel az ebbeli irodalom pangó állapotára a bizottság a tudománynak és gyakorlati életnek remél evvel szolgálatot tenni, annál inkább, mivel az anyagi jóléttel összefüggő kérdések egyre követelőbben lépnek előtérbe és követelnek megoldást. A Budapesti Szemlében közzétett dolgozatok külön kiadása által ezeket hozzáférhetőbbé akarja tenni.

Az értekezések évenként mintegy 20 ívnyi terjedelemben fognak megjelenni; egy-egy kötet ára egyelőre 2 frttal van megállapítva.

II.

Nemzetgazdasági és statisztikai Évkönyv.

A közviszonyok és gazdasági állapotok iránti gyors tájékozásra korunkban — a par excellence állampolgári korban — mindenkinek szüksége van. Mindenki közvetlenül vagy közvetve érintetik érdekében a közviszonyok alakulása által; majdnem mindenki közvetlenül vagy közvetve részt vesz a közügyek elintézésében: az egyik mint képviselő, a másik mint hivatalnok, mások ismét mint törvényhatósági vagy községi bizottsági tagok, mint nagy vállalatok részvényesei, igazgató-

HAZÁNK BÜNÜGYI STATISZTIKÁJA

1873—1880

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BÜNTETT MIATT ELITÉLTEK
SZEMÉLYI ÉS TÁRSADALMI VISZONYAIRA.

IRTA

DR. JEKELFALUSSY JÓZSEF,

MINISTERI TITKÁR,

A M. TUD. AKADÉMIA NEMZETGAZD. ÉS STAT. BIZOTTSÁGÁNAK TAGJA.

BUDAPEST

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(AZ AKADÉMIA ÉPÜLETÉBEN.)

1883.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

A bűnügyi statisztika, midőn számbaveszi az első folyamodványú bíróságok előtt feljelentett, vizsgált, perreutasított és elítélt bűnesetek s az ezekben érdekelt bűnösök számát: egyrészt lehetővé teszi az igazságügyi kormányzatnak, hogy ellenőrizze a felügyelete alatt álló bíróságok szervezetének meg- vagy meg nem felelő voltát, és gyors vagy lassú működésüket, másrészt következtetést is enged vonni a fennálló törvények és szabályok hatására is.

Ezen inkább gyakorlati s főleg kormányzati szempontból fontos oldala mellett, azonban van a bűnügyi statisztikának más feladata is: t. i. számszerint kimutatni a társadalom különböző rétegeinek azon kontingensét, mely által személy- és vagyonbiztosságunk, állami intézményeink stb. meg vannak támadva; feltüntetni továbbá ezeknek személyes viszonyait illetőségük, hivatásuk, míveltségük, családi állapotuk, előéletük és vagyoni állapotuk szerint.

Mindezeknek figyelmes egybevetéséből megtudhatjuk azután, hogy p. o. az állam mely részében, a népesség mely osztályában sülyed vagy emelkedik az erkölcsi érzület? hol szükséges a javítás és mennyire? megfelelték-e a javítást czélzó intézmények? Szóval e művelet által adatokat gyűjtünk és közlünk, melyek a kormányzásra és törvényhozóra, valamint a társadalmi, közgazdasági s művelődési viszonyok tanulmányozásával foglalkozó szakférfiura nézve egyaránt becesek és nélkülözhetetlenek.

A bűnügyi statisztika ezen kettős feladatát a legtöbb európai állam felismerve, csakhamar kellő ápolásban is részesíté; és már e század első éveiben találkozunk az ilyenmő adat-

gyűjtések nyomaival. Így például Franciaország kormánya már 1803-ban feljegyeztette a bűnesetek miatt történt feljelentések számát, és ily hézagos adatokat más államok is gyűjtöttek. Terjedelmes és a tudomány igényeinek is megfelelő közlemények azonban csak az 1825-ik évvel kezdődnek, a mikor is a francia igazságügyi miniszterium a «*Compte Général de l'Administration de la Justice criminelle en France*» című terjedelmes munkáját közre bocsátotta.

Az adott példát követték a többi európai államok is. És az így már most évek során át közzétett és folyton tökéletesített közlemények által lehetővé válik nemcsak egyes országok bűnügyi viszonyait tanulmányozni, de lehetségessé válik az összehasonlítás is, miáltal az egyes országok által gyűjtött és közzétett anyag értéke rendkívülien fokozódik.

Az összehasonlítás lehetővé tételénél különben megbeszélhetetlen érdemük van a nemzetközi statisztikai kongresszusoknak is, a mennyiben ezek meg nem engedik többé a pusztá számoknak egymás mellé állítását, hanem e számoknak egyúttal értékét is kezdték kutatni. Ez eljárásnak pedig főleg a bűnügyi statisztikában van mélyreható, fontos következménye, mert ha itt például csak az egyes büntettek miatt elítéltek számát állítjuk egymás mellé s nem vagyunk egyszersmind tekintettel az illető ország törvényhozására s törvénykezési intézményeire, képtelenség különböző államok bűnügyi viszonyait összehasonlítani, még kevésbbé pedig erkölcsi állapotaikra következtetést vonni.

Azért csakis helyeselhető a statisztikai kongresszusok azon határozata, mely megköveteli, hogy általában minden összehasonlító statisztikát, nevezetesen pedig a bűnügyit előzze meg az egyes országok törvénykezési főszabványainak közlése, mert csak így leszünk képesek az egyes államok bűnügyi statisztikájának összehasonlítását megkísérteni.

A mondottakból látni, hogy a statisztika ezen ága Európaszerte kellő ápolásban részesül, sőt az összehasonlítás lehetőségére is meg van jelölve a helyes irány s így bátran belefoghatnánk hazánk bűnügyi statisztikájának ismertetésébe. Itt azonban sajnosan kell konstatálnunk, hogy a legújabb időkig

vajmi kevés adattal rendelkezünk, mely körülmény különben abban leli magyarázatát, hogy közhatalóságaink az 1848. előtti időben a statisztikai adatok gyűjtésében egyáltalában és így a bűnügyiekben is a legszerényebb mértéken alul maradtak.

Léteztek ugyan ez elmúlt időkben is statisztikai kimutatások a rabok létszámáról és állapotaikról, de ezek inkább börtöneink és tömlöczeink szomorú voltát, sem mint bűnügyünk statisztikáját ecsetelték. Az 1848-ban felállított magyar felelős miniszterium csakhamar felismerve a statisztika becsét és szükségességét, igyekezett is e bajon segíteni azáltal, hogy egy külön statisztikai hivatalt szervezett, de a bekövetkezett szomorú események folytán a megfogamzott eszme, nem verhetett gyökeret és így hazánkban a mai modern értelemben vett bűnügyi statisztikája csak az ötvenes évekkel kezdett műveltetni. Az ekkor gyűjtött adatok természetesen Bécsbe küldettek, hogy ott a központi cs. kir. statisztikai igazgatóság által összeállítva, annak hivatalos közleményeiben lássanak napvilágot.

Az ekként megindult és csakis hazánkban öt főtörvényszéki kerületeire terjedő adatgyűjtést is, a magyar alkotmánynak 1860 és 1861-ben történt ideiglenes helyreállítására ismét megszakítá, és az 1867-ben felállított országos statisztikai hivatal az egész országra terjedő és teljesen megbízható adatok birtokába csak 1872-ben jutott, a mikor is az 1871. évi XXXI és XXXII. t. cz. a hazai bíróságok szervezetét megállapították és az ugyanazon évi XXXIII. t. cz. a kir. ügyészségeknek kötelességévé tette, hogy a statisztikai tanács által megállapított bűnügyi kimutatásokat beszolgáltassák.

Ha ezek daczára jelen értekezésem fonalán, mely az 1880. év végeig gyűjtött anyaggal foglalkozik, az 1872-ik évről beküldött kimutatásokat figyelmen kívül hagyom, erre főleg az indított, hogy az említett évben gyűjtött anyagban, Fiume városa és a polgárosított magyar határőrvidék felvéve nincs; de nem tekintve ezt, azért is mellőzendőnek tartottam az 1872-ik évről gyűjtött anyagot, mert a törvényerőre ugyan nem emelkedhetett, de azért a törvényszéki gyakorlat útján mégis az egész országra általánosított idg. bűnvádi eljárási szabályok is, csak az 1873-ik évben éreztetik hatásukat.

Az 1880-ik év lezártával tehát nyolcz évre terjedő és lehetőleg egyöntetű alapokon nyugvó adatkészlet áll rendelkezésünkre, mindenesetre elég bő és tanulságos anyag arra nézve, hogy belőle hazánk bűnügyi viszonyait megismerhessük. De nem is annyira a kínálkozó anyag bősége és tanulságos volta indítottak arra, hogy hazánk bűnügyi statisztikáját megkísértssem ecsetelni; hanem indított reá főleg azon körülmény, hogy az 1878. évi V. és 1879. évi XL. t. cz. megalkotásával a magyar büntetőjog codificációja befejezést nyert és az 1880. évi XXXVII. t. cz. 1. §-a szerint e két büntetőtörvénykönyv 1880. évi szeptember hó 1-én tényleg hatályba is lépett. Míg tehát e két törvénykönyv életbeléptetése által büntető jogunk gyökeres változást és a gyakorlatban volt eljárás is némi módosítást szenved, elkerülhetlenné vált egyúttal az is, hogy a bűnügyi statisztika felvételére eddig szolgált kimutatások módosíttassanak és a büntetőtörvénykönyv szabványaiával összhangzásba hozassanak.

E szükségtől áthatva az igazságügyi miniszterium, az orsz. statisztikai tanács meghallgatása után, az eddigiektől lényegileg eltérő és tökéletesbített felvételi mintákat állapított meg és az 1881. évről szóló adatok már ezek alapján lesznek összeállítva. Ismét tehát új felvételi minták és új nehézségek az összehasonlítás tekintetében.

Ezért kellett a jelzett határidőre szorítkoznom és midőn az 1873—1880. évekre terjedő bűnügyi adatokat könnyen áttekinthető alakban egymás mellé állítom, főleg azon voltam, hogy a jövőben eszközlendő összehasonlításokat megkönnyítsem, de igyekeztem oda is irányult, hogy a közlendők fonalán, az adatok téves értelmezéséből folyt számos alaptalan vádat is helyreigazítsak.

Ezek után immár megkezdhetjük a rendelkezésünkre álló adatok részletes ismertetését is, és itt első sorban kiemeljük a bűnvádi nyomozás alapjául szolgáló *feljelentéseket*, melyek alatt nemcsak formális írásbeli panaszok, jelentések, átiratok, hanem mindenféle magán-, vagy bármi más úton vett oly értesülések is értendők, melyek hivatalos intézkedések tárgyává tettek.

A feljelentések ilyenén értelmezése mellett, az egy-egy évről közlendő számok, főleg az eljáró bíróságok ügyforgalmát

tüntetik elő és korántsem alkalmasak arra, hogy a feljelentések emelkedéséből «a kir. ügyészek hivatali túlbuzgalma, vagy a népünk jellemében rejlő vádolgatási hajlamára» lehetne következtetni. Hiszen a feljelentések túlnyomó része, nem magánosoktól ered, hanem a községi előljárók útján jön a bíróságok tudomására és így legfeljebb ezeket lehetne túlbuzgalommal vádolni, de nem ügyészeinket. Ugyancsak alaptalan azon állítás is, mintha népünk jellemében valami feltűnő nagy vádaskodási hajlam rejlene; ez állítást megczáfolja a mindennapi életből merített azon tapasztalatunk, hogy éppen az ellenkező oldalról ismeretes népünk és ha észlelünk is emelkedést a feljelentéseknél, úgy ebben inkább a bíróság és a bírói eljárás iránti bizalom jut kifejezésre, nem pedig népünk vádaskodási hajlama.

Különben mennyire emelkedtek az 1873—1880-ig terjedő időközben a feljelentések száma, az alábbiakból kitétnik:

E szerint volt:

	a múlt évről hátralékban maradt	feljelentések száma			az év folytán érkezett
1873. évben	26,901	—	—	—	40,782
1874. «	27,027	—	—	—	43,635
1875. «	26,908	—	—	—	44,944
1876. «	24,509	—	—	—	44,071
1877. «	22,107	—	—	—	47,950
1878. «	21,166	—	—	—	47,951
1879. «	20,876	—	—	—	47,022
1880. «	19,632	—	—	—	57,754

E számokból látjuk tehát, hogy a feljelentések száma, dacára annak, miszerint évről-évre kevesebb feljelentési eset maradt hátralékban, mégis folyton növekszik; kétségtelenné téve egyrészt, hogy eljáró bíróságaink tevékenysége évről-évre fokozottabb mérvben vétetik igénybe, de másrészt fényesen is igazolván azt, hogy bíróságaink fontos hivatásuk tudatában meg is felelnek a bennük helyezett bizalomnak. Vagy nem azt bizonyítják-e az alábbi százalék-számok, melyekből azt látjuk, hogy az összes feljelentéseknek

1873. évben	42.12	%
1874. „	37.78	„
1875. „	34.99	„
1876. „	32.23	„
1877. „	30.22	„
1878. „	30.21	„
1879. „	30.10	„
1880. „	29.30	%-ka

maradt függőben az év végén, a javulás tehát e nyolcz év alatt szembeszökő és bővebb magyarázatot nem igényel.

Ha pedig figyelemmel kísérjük a feljelentések alapján megindított vizsgálatok eredményét, úgy azt is látjuk, hogy bíróságaink folyton czéltudatos gonddal s óvatossággal is járnak el, legalább ezt mutatja az alábbi táblázat, mely szerint:

Az év folytán elintézett feljelentésekből :

A) A vizsgálati eljárás elrendelése nélkül

a) mint bűnvádi eljárásra alkalmatlan elvettett	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880
	4.13	4.85	5.15	3.46	3.90	4.12	4.30	4.68
b) más törvényszékhez v. más megindított vizsgál- latba beolvasztatott ...	3.26	4.80	4.32	3.05	3.10	3.27	2.87	3.36
Vizsgálati eljárás nélkül el- intéztetett összesen: ...	7.39	9.65	9.47	6.51	7.00	7.39	7.17	7.99

B) A vizsgálati eljárás elrendelése által

a) más törvényszékhez vagy más megindított vizsgál- latba beolvasztatott ...	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880
	7.74	6.80	7.27	4.57	5.53	5.30	4.81	5.43
b) büntett hiánya miatt megszüntettetett ...	22.98	21.04	22.12	25.97	26.17	24.17	25.68	25.89
c) a büntett vagy tettes ki nem puhatolása miatt megszüntettetett ...	15.00	17.58	16.32	14.73	16.10	18.55	16.25	16.09
d) a bűnvádi tárgyalás meg- indított ...	46.01	44.93	44.62	48.22	45.20	44.50	46.31	44.60
Vizsgálati eljárás elrende- lése által elintéztetett összesen ...	92.61	90.35	90.53	93.49	93.00	92.61	92.83	92.01

A feljelentéseknek tehát átlag csak 8⁰/₀-ka intéztetik el vizsgálati eljárás nélkül, míg 92⁰/₀-kánál a vizsgálat rendeltetik el; a miből aztán 45⁰/₀ vád alá, illetőleg tárgyalás alá is kerül. Igaz, hogy e két adat nagy különbségében igazságszolgáltatási

rendőrségünk szervezatlenségének s tán tájékozatlanságának is van része, mert mint látjuk, a büntett vagy tettes ki nem puhatolhatása miatt megszüntetett vizsgálatok is 15 és így elég nagy százalékban szerepelnek.

Azonban míg egyfelől némi vigasztalásul szolgálhat, hogy e tekintetben nemcsak mi vagyunk így, de így van ez még a legjobb rendőrséggel bíró államokban is, mert hiába a büntettek titokban maradásra irányzott ösztönszerű törekvéseiből folyik, hogy a legtöbb esetben csakis előleges bírói nyomozások alapján lehet a valót kideríteni és így igen sok esetben a legjobb vizsgálati rendszer és organumok mellett is, számos feljelentés mibenállása csak a vizsgálati eljárás megindítása után derül ki: másfelől az iránt mindenestre megnyugtatót nyújt a jelzett adat, hogy bíróságaink minden törvényesen lehető megtesznek, hogy a bűnös felfedeztessék s büntetését el ne kerülhesse.

Egyébként nemcsak egyedül ezen arányszámokból ítéltjük meg vizsgálati rendszerünk helyes vagy helytelen voltát, hanem igenis megítélhetjük és pedig főleg abból, ha figyelemmel kísérjük azon személyeket, kik vizsgálati fogságban kénytelenek bevárni elítéltetésüket esetleg felmentetésüket, a mi egyúttal arról is tanúskodik, hogy mily figyelemben részesül a gyanúsított — de esetleg alaptalanul is gyanúsított — állampolgár személyes szabadsága?

Oly országokban ugyanis, hol a személyes szabadság fogalma nem csak holt betű, és a modern fenytőigazságszolgáltatás ezen legfőbb elve a népek életében már mintegy gyökeret vert, ott szinte természetes, ha a személyes szabadság megsértése alig fordul elő.

Hazánkban, mint sok másban, e téren is sajátságos állapotok uralkodnak, vagy legalább is uralkodtak. Mert az 1848. előtti időkben a személyes szabadság jogát majdnem kizárólag csak a nemesség élvezte, alkotmányunk helyreállítása után pedig, a legujabb időkig, egyedül bíróságaink bölcs belátása képezte minden biztosítékát személyes szabadságunknak. Ily körülmények között nem is volna csuda, ha azt észlelnők, hogy a személyes szabadság fogalma, nálunk lehető legroszabb lábon áll.

És valóban hallottunk is igen sok panaszt e tekintetben. Így számtalanszor ismételtetett, «hogy évenként számos egyén féléven, sőt éven túl is *fetreny* merőben vizsgálati fogságban». Sőt egy szakavatott tudósunk is foglalkozván e tárggyal, a következő jalkiáltással ítélte el összes vizsgálati rendszerünket: «Mennyi idő és munkaveszteség, mennyi gyötrellem a nem vét-kesnek talált, mennyi időpazarlás és büntetéshalogatás a vét-kesnek bizonyult egyének irányában.»

Ezeket olvasva, szinte előttünk láttuk amaz ártatlan és bűnfenyítő perekben meghurczolt szegény vizsgálati foglyokat és megdöbbenve kérdeztük, vajjon valók-e mindezek, s ha igen miért nem talál ez orvoslásra? Most vigasztalódhatunk, mert látjuk és pedig kérérlhetlen számok által bebizonyítva, hogy a valóság korántsem ily borzasztó.

A rendelkezésünkre álló adatok ugyanis ha nem is teljes, de legalább is megközelítő képet nyújtanak úgy a vizsgálati fogságban letartóztatott egyének számáról, mint a vizsgálat menetéről és a vizsgálati fogságban töltött időről, mindenesetre tehát elég bő anyagot, hogy e tárgyban igazságos bírálatot mondhassunk.

Mindenek előtt adjuk tehát abszolút számokban az egy év alatt fogságban vizsgált személyek számát, százalékokban melléjük iktatva azokat, kiknek fogságuk az év folytán véget ért és a kiknek fogsága az év végén meg nem szűnt.

E szerint volt:

	fogságban vizsgált személy	ezeknek vizsg. fogsága az év folytán	
		megszűnt	meg nem szűnt
1873	23,487	81.93%	18.07%
1874	24,702	84.36 »	15.64 »
1875	22,432	86.52 »	13.48 »
1876	19,981	84.40 »	15.60 »
1877	22,147	84.94 »	15.06 »
1878	22,515	87.32 »	12.68 »
1879	21,623	86.68 »	13.32 »
1880	23,364	87.19 »	12.81 »

Fenti számokból látjuk tehát, hogy a fogságban vizsgált személyek száma csekély eltérésekkel ugyanaz marad, sőt egyes években határozott apadás is észlelhető.

Az eddigi felvételek alapjául szolgáló statisztikai kimutatókban azonban sajnosan nem tűnik ki az összes vádlott személyek száma, és így nem tudjuk, hogy ezeknek hány százalékat képezik a vizsgálati foglyok; jövőre nézve ez iránt is tájékozva leszünk. Egyet mindazonáltal már most is hangsúlyoznom kell, mert úgy látszik főleg az adott számos félreértéseket, hogy az e tárgygyal foglalkozók figyelmét kikerülte, miszerint az eddigi kimutatók szerint vizsgálati fogságnak volt tekintendő az úgynevezett «előleges letartóztatás», valamint «az első bírósági ítélet után a jogerőre emelkedésig tartó fogság is»; tehát nemcsak gyanúsított, illetőleg vádlott egyének szerepelnek e kimutatókban, hanem elsőbíróságilag elítéltek is, mi természetesen egészen más világításba helyezi a vizsgálati foglyok számáról közlött adatokat, és legalább is nem alkalmasak arra, hogy ezek miatt vizsgálati rendszerünket elítéljük, főleg ha azt látjuk, hogy évről-évre apad azon vizsgálati foglyok száma, kiknek fogságuk az év folytán meg nem szűnt.

Csak a nyolcz évi időközt is tekintve, a javulás szembezőkő, mert míg ezek száma 1873-ban 18·07°·o-kot tett, úgy 1880-ban már 12·81°/_o-ra apad. Egészen alaptalan továbbá azon feltevés is, mintha az év végén fogságban maradt személyek, ki tudja, mióta volnának már letartóztatva, mert köztudomású dolog és nem csekély gondot ad igazságügyi kormányzatunknak azon körülmény, hogy míg fogházaink a nyári hónapokon át majdnem üresek, úgy a téli hónapokban annyira megtelnek, hogy alig képes azokat kellően elhelyezni. A minek okát szintén könnyen kitalálhatjuk, ha ugyan nem akarjuk a vizsgálati foglyok sorsát, mindenáron borzalmas színekben festeni, kitalálhatjuk abban, hogy ma még kiválóan földművelő és munkáskezekben szegény ország vagyunk, és így az év legtöbb szakában csak a nyomorék vagy munkakerülő nem talál foglalkozást, míg a tél beálltával, szünetelvén a mezei munka, bárki is nehezebben talál keresetet. Beköszöntvén ez által sok helyütt a szükség és keresethiány, a büntett elkövetését e határozatosan előmozdító inger, mi sem természetesebb, minthogy épen az év utolsó hónapjaiban és így december hó végével is,

mikor a statisztikai kimutatások lezáratnak, számos vádlott és így vizsgálati fogoly ügye még nem nyerhetett elintézését.

De emeli ezek számát végre népünk és különösen földművelő népünk azon talán másutt alig észlelhető sajátsága is, hogy számos még a nyári hónapokban első bíróságilag ugyan elítélt, de szabad lábon volt egyén, beadott felebbezését a tél beálltával visszavonja és ha ez nem volna lehetséges, önkényt jelentkezik, hogy kisenvedje az elsőbíróságilag ráért börtönbüntetést, nehogy esetleg tavasszal, a mezei munkák megkezdtével legyen kénytelen gazdaságát otthagyni s a neki akkor oly drága és becses időt fogságban tölteni.

Mindezen körülményeket, ha figyelembe vesszük, nyilván tévesnek kell tartanunk azon állítást, mintha számos egyén féleven, sőt éven túl is fetrengne merőben vizsgálati fogságban.

E mellett tanúskodnak az alább közlendő százalékszámok is, melyekből láthatjuk, hogy az egy hónapon túl nem terjedő vizsgálati fogságban tartott egyének száma folyton emelkedik, míg a huzamosb ideig letartóztatottak száma folyton apad. A nyolcz év ebbeli adatai a következő viszonylagos számokat tüntetik fel.

Tartott ugyanis a vizsgálati fogság:

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880
1 hónapon alul	47.51	45.81	48.42	47.70	48.87	49.81	52.81	54.78
1—3 hóig	28.11	32.47	31.93	34.03	31.54	31.04	30.72	28.32
3—6 „	14.13	12.53	11.60	12.40	12.81	12.47	10.64	11.10
6 hótól egy évig	7.35	6.88	5.85	4.31	5.13	5.26	4.73	4.71
Egy évnél tovább	2.00	2.40	2.20	1.58	1.65	1.32	1.10	1.09

Tehát ha csak az első és utolsó év adatait vetjük is egybe, szembevetendő a javulás, mert míg 1873-ban a vizsgálati foglyoknak 47.51%-ka volt csak egy hónapon alul fogságban, úgy 1880-ban ezek száma már 54.78%-ra emelkedik és ugyanezt látjuk, csakhogy megfordított arányban, ha a huzamosb ideig tartó vizsgálati fogságot tekintjük. Ha még itt megemlítjük, hogy a vizsgálati foglyok legnagyobb számát a legsúlyosabb bűncselekvények elkövetői szolgáltatják, akkor épen nem indokolt, ezek sorsa felett oly annyira kétségbeesni, különösen akkor,

midőn azt látjuk, hogy a vizsgálati foglyoknak alig 6°/_o-ka mentetik fel az elrendelt vizsgálat után.

Egy-két év kivételével folyton fogy a bíróságok által *büntett miatt perbefogottak száma* is; a mi ismét bíróságaink igazságos lelkiismeretessége — illetőleg a mellett tanúskodik, miszerint azok, habár a feljelentések legnagyobb részénél el is rendelik a vizsgálati eljárást, a perbefogatást mindazonáltal már csak bővebb megfontolás után és legalább is alapos gyanuokok alapján határozzák el.

Így a szóban levő nyolcz évi időközben a megelőző és az egy-egy évben büntett miatt perbefogott személyek száma a következő:

	a mult év végén perbefogottak száma	a jelen évben perbefogottak száma
1873	14,554	— 34,294
1874	14,732	— 35,922
1875	12,853	— 36,116
1876	11,903	— 35,046
1877	11,865	— 34,806
1878	12,201	— 33,355
1879	10,602	— 33,332
1880	11,024	— 34,189

Hogy azonban bíróságaink eljárását s ez által a büntető jogszolgáltatás állapotát felismerhessük s méltányolhassuk, figyelembe kell vennünk a perbefogottak ellen megindított bűnvádi tárgyalások menetét és eredményét is; és e tekintetben a rendelkezésünk alatt álló adatok annyival megbízhatóbb alapot szolgáltatnak, mivel ez idő folyamában, az úgynevezett «ideiglenes bűnvádi eljárási szabályok» gyakorlatul lett elfogadása és alkalmazása által, az eljárás mindenütt ugyanaz és egyöntetű volt.

Mielőtt azonban adataimat felsorolnám, meg kell jegyez-nem, hogy a felvételek alapjául szolgáló statisztikai kimutatá-sokban kétféle «felmentés» szerepel, úgymint:

- a) büntetlennek nyilatkoztató és
- b) bizonyítékok elégtelensége miatti felmentések.

Mint hogy azonban ez utóbbi, a modern fenyítő jogszol-gáltatás által méltán perhorreskált megkülönböztetés csakis az osztrák büntető eljárásból maradt reánk, helyesebben mondva

a statisztikai kimutatásokban — mert bíróságaink e megkülönböztetést már régen mellőzik határozataik kimondásánál, én is mellőzöm e helytelen megkülönböztetést s együtt adom a felmentéseket az alábbiakban.

Az összes perbefogottaknak ugyanis :

1873. évben	—	32.47	%
1874. „	—	33.16	„
1875. „	—	30.99	„
1876. „	—	30.44	„
1877. „	—	30.41	„
1878. „	—	28.43	„
1879. „	—	26.54	„
1880. „	—	28.26	%-ka

lön felmentve.

E szerint, ha nem is értük el Poroszországot, hol a felmentések száma csak 13°/o-ra rúg, de legalább is majdnem egyformán állunk Belgiummal és Angliával, hol 25 illetve 28°/o-ra emelkedik a felmentések száma; és a mi legfőbb, elértük azt, hogy az annyi oldalról megtámadott s rossz hírbe hozott eljárási gyakorlatunkat párhuzamba állíthatjuk a külföld legmagasztaltabb eljárásaival.

Nem kevésbé örvendetes azon körülmény is, hogy büntető jogszolgáltatásunk határozottan javul és hogy bíróságaink itt is megteszik köteleességüket, megfeszített munkálkodás által gyorsítván a bűnvádi tárgyalások lebonyolítását. Ez főleg abból tűnik ki, hogy az év végén perbefogva maradt személyek száma is folyton apad.

Az előttünk fekvő kimutatások szerint ugyanis :

1873. évben	30.73	%
1874. „	25.46	„
1875. „	24.33	„
187 . „	25.27	„
1877. „	24.00	„
1878. „	23.79	„
1879. „	24.88	„
1880. „	22.71	%-át

képezik az összes perbefogottaknak azok számai, kik ellen a bűnvádi tárgyalás az év végén függőben maradt.

Ha sikerült az eddig mondottak által vizsgálati rendszerünk és általában a bűnvádi eljárásunk ellen felhozott számos alaptalan panaszt megczáfolni, vagy legalább is a rendelkezésünk alatt álló adatok segélyével a tényleges állapotot feltüntetni, úgy talán megengedhető lesz most már kutatásom tárgyává tenni a bűnügyi statisztikának azon részét is, mely főleg társadalmi és morálstatisztikai szempontból van hivatva különös figyelmünket magára vonni.

Tagadhatatlan ugyanis, hogy valamely nép erkölcsi hanyatlását vagy javulását mi sem jellemzi hívebben, mint a bűntettek számának emelkedése vagy kevesbedése; és a mennyiben ez már a büntett miatt elítéltek számában is kifejezést nyer, mi sem látszik természetesebbnek, mintha első sorban a *bűntett miatt elítéltek* számát adjuk, mely a következő volt:

1873. évben	20,976
1874. "	23,471
1875. "	23,842
1876. "	22,592
1877. "	23,033
1878. "	22,895
1879. "	23,351
1880. "	24,194

vagyis a nyolcz évi átlag szerint 23,044 egyén íteltetett el bűntény miatt.

Mindenesetre tekintélyes szám ez, különösen ha azt is kénytelenek vagyunk látni, hogy a bűntények miatt elítéltek száma inkább növekedőben van, sajnosan bizonyítván, hogy nálunk is, mint másutt, a jó mellett a rossz, az igazság mellett a hamisság, az erő mellett az emberi természet gyöngesége is lépést tartva halad. De ha kénytelenek is vagyunk ezeket elismerni, népünk erkölcsi hanyatlására pusztán e számokból még nem következtethetünk. Ismernünk kell tehát e bűntettek minőségét és a büntetések mérvét is, mert közerkölcsi állapotaink megítélésénél nem elégséges tudnunk, hány egyén íteltetett el bűntény miatt, de okvetlenül szükséges tudni azt is, vajjon az elkövetett bűntények a vagyon, az emberi élet, vagy a közerkölcsiség stb. ellen vannak-e irányulva; ugyancsak elkerül-

hetetlen kutatni továbbá azt is, vajjon a bűntények súlyosabb, vagy enyhébb nemei mutatnak-e emelkedést vagy kevesbedést, mi a kiszabott büntetésekből nyer ismét kifejezést.

Kutassuk tehát először is a *büntettek minőségét*, és itt a hivatalos kiadványokban elfogadott főcsoportosításokat véve csak alapúl, a következő eredményre jutunk:

Elítéltetett ugyanis:

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880
az államkötelék elleni bűntény miatt	0.39	0.15	0.27	0.36	0.27	0.44	0.33	0.29
a közintézkedések elleni bűntény miatt	14.50	15.40	18.27	17.43	18.56	19.87	20.06	19.77
a vallás- és közérkölciség elleni bűntény miatt	1.25	1.27	1.31	1.39	1.28	1.36	1.77	1.75
az emberi élet elleni bűntény miatt	7.22	6.35	5.45	6.02	6.21	5.87	6.60	5.39
a testi épség és egészség elleni bűntény miatt	21.95	17.96	18.86	21.63	19.33	17.65	20.95	19.10
a személyes szabadság elleni bűntény miatt	0.03	0.03	0.01	0.00	0.05	0.08	0.00	0.03
a becsület elleni bűntény miatt	0.21	0.25	0.32	0.28	0.34	0.21	0.37	0.41
a vagyon elleni bűntény miatt	54.45	58.54	55.51	52.20	53.96	54.50	50.92	53.26

E kimutatásból kitűnik, hogy a bűntettek legnagyobb része a vagyon ellen irányul, képezzék ugyanis a bűntetteknek átlag 54.05%-át, mindenestre elég tekintélyes szám, de ha azt látjuk, hogy e viszony majd mindenütt és csak a szomszédos Ausztriát is tekintve, sokkal kedvezőtlenebb*, úgy ebből csak azt a szomorú következtetést vonhatjuk le, hogy az inség és nyomor, a vagyoni bűntettek e két főrugója, nálunk is feltalálható, nálunk is otthonos. Sőt ha figyelembe vesszük azon sajnos körülményt, hogy e rövid nyolcz év alatt mennyi súlyos csapás érte hazánkat és hogy alig volt egy esztendő, melyben legalább egyes vidékeket ne látogatott volna meg az inség,

* Csak e csoport főbb bűntényeit hasonlítva össze, azt találjuk, hogy az összes elítéltek közül

	hazánkban (1873—1880)	Ausztriában (1874—1877)
tolvajság miatt	41.05 %	58.40 %
csalás	4.68 %	7.85 %

bizonyára vizsgálató jelenség marad az, ha daczára ezeknek, mégis azt tapasztaljuk, hogy a vagyon elleni bűntettek inkább apadnak, semhogy növekednének.

A vagyon elleni bűntettek csoportja után, a testi épség és egészség elleni bűntények szolgáltatják a legnagyobb continenst és itt jóformán csak a súlyos testi sértésről lehet szó, mert az e csoportban előforduló egyéb bűntények, u. m. párvialdal, szülőbántalmazás, alig jöhet számításba e kettő együttvéve is alig éri el a 0.05%-ot, holott a súlyos testi sértésekre a nyolcz évi átlag szerint 19.63% jut. Tekintve, hogy e bűntény főrugója a szenvedélyesség és erőszakoskodás, bizonyára csak szomorúan jellemezi azon ismert igazságot, hogy a legszébb emberi tulajdonságok is gyakran elfajulnak és bűntények forrásává válnak. Hiszen népünk világszerte ismeretes bátorságáról és vitézségéről, ezek fényes és szép tulajdonságok, de elfajulásukban nyerseséget és erőszakoskodást szülnék és főokai a testi épség és egészség elleni bűntetteknek. Ha itt meg is engedjük, hogy a súlyos testi sértéseknek nagy része verekedések alkalmából ered és többnyire szenvedélyek által felhevített és így kevesebb beszámítható állapotban követtetnek el, mégis ha azt látjuk, hogy számuk évenként a 4000-et is meghaladja, nem vagyunk képesek eléggé hangsúlyozni, hogy itt bő alkalma nyílik a társadalomnak, mértékletességi egyletek és egyéb hasonló intézkedések által, népünk jellemének ez elfajulására jótékonyan hatni. Különben reméljük, hogy az általános műveltség és különösen a népiskolák terjedésével e bűntények is, ha nem is megszűnnek, de legalább is tetemesen apadni fognak és talán meríthetünk abból is némi biztatást, hogy e bűntények a közölt években is inkább kevesbednek, mint szaporodnak, habár a javulás nagyon csekély is.

A népünk jellemében fekvő erőszakoskodási hajlam okozza némileg azt is, hogy a közintézkedések elleni bűntettek is elég nagy számban, átlag 18%-ban, szerepelnek, mert e csoportban a legnagyobb continenst az erőszakos ellenszegülés, zendülés, nyilvános erőszakoskodás és bírói zártörés bűntényei szolgáltatják. Különösen kiemelni óhajtom a bírói zártörés bűntényét, mert ez szinte ijesztő mérvben szaporodik.

E büntény miatt ugyanis elítéltetett:

1873 évben	373
1874 „	563
1875 „	629
1876 „	995
1877 „	1,227
1878 „	1,313
1879 „	1,508
1880 „	1,461

egyén, tehát közel 400%-nyi növekedés nyolcz év alatt. Ha meg is engedjük, hogy e büntény elkövetésére igen sok esetben a végső ínség s talán még inkább a végrehajtási eljárás esetleges túlszigorúsága sodorja ugyan az illetőket, de ha azt látjuk, hogy 14%-ka a vagyonos, 40%-ka a kevés vagyonnal bíró és csak 46%-ka szerepel mint vagyon nélküli, úgy önkénytelenül is nemcsak a végszükséget tekinthetjük egyedüli oknak, hanem a törvények iránti tiszteletlenséget is, mi annál is inkább szigorú intézkedéseket követel, mert mint látjuk, e csoport alá sorolt büntények általában is évről-évre szaporodnak.

Az emberi élet ellen irányuló büntettek, ha az eddig ismertett bűncsoportok között aránylag jóval csekélyebb százalékkal szerepelnek is, alig érvén el ugyanis 6%-ot, mégis tekintve, hogy e csoportban fordulnak elő a büntények legundokabb nemei, úgymint a gyilkosság, gyermekgyilkosság stb. és így ezek kiválóan képesek a nép erkölcsi állapotát visszatükröztetni. És ha e magukban véve eléggé szomorú számokban mégis találunk némi vígasztalót is, az csak abban rejlik, hogy nálunk, eltérve a külföldön és Ausztriában észleltektől, azt tapasztaljuk, hogy a gyilkosság különösen, de a gyermekgyilkosság bünténye is folytonosan apad. A nyolcz évi időközben elítéltetett ugyanis:

	gyilkosság	gyermekgyilkosság miatt
1873	253	124
1874	294	118
1875	276	102
1876	211	106
1877	210	125
1878	188	110
1879	147	102
1880	149	118 egyén.

De nemcsak e két büntény, hanem általában az összes e csoportbeli büntények apadnak, mert mint fent kimutattuk, 1873-ban az összes elítélteknek 7·22⁰/_o-ka íteltetett el az emberi élet elleni büntény miatt, 1880-ban pedig már csak 5·39⁰/_o. Mindenesetre oly jelenség ez, mely csak azt bizonyítja, hogy ha népünk jelleme hajlandó is az erőszakoskodásra, mégis csak a legkritkább esetben fajul el annyira, hogy gyilkosságra vetemedjék.

A többi bűncsoportok eltűnő csekély százalékokat tüntetnek fel és nem igen foglalnak magukban figyelemre méltóbb mozzanatokat. Ezek bővebb ismertetését azért nem is tartjuk szükségesnek és csak azt jegyezzük itt meg, hogy a közerkölcsiség ellen irányuló büntetteknel észlelhető némi emelkedés, mely tekintve, hogy 1873-ban csak 260 egyén, 1880-ban pedig már 423 egyén íteltetett el ilyenmű büntettek miatt, mindenestre elég sajnós körülmény.

De ha mindenkit komoly gondolkozásra utal is a büntények és különösen egyes nemeinek növekedése, úgy másrészt csakis megnyugvást meríthetünk abból, hogy a büntényeknek inkább csak az enyhébb beszámítás alá eső nemei szaporodnak, míg a súlyosabbak, különösen a gyilkosság, rablás esetei folyton apadnak. Ez állításomat igazolják a közlött és közlendő számok, de igazolja ezt a mindennapi életből meritett tapasztalás is s csakis a vak elfogultság állíthatná, hogy hazánkban a vagyon- és személybiztosság ma rosszabb lábon áll, mint állt akár csak egy pár évtizeddel is előbb, a mikor gyilkosság, útonállás, rablás napirenden voltak. Hiszen nem rég múlt időkbén Szegeden királyi biztosságot kellett felállítani, hogy a tömegesen fellépő rablóbandákat kézrekerítsük. Ma már ez állapotok teljesen megváltoztak és ha növekedik is a büntények száma, nem szabad felejtenuk, hogy a büntények kinyomozásának segédeszközei is korunkban hathatósabbak és a fenytő igazság könnyebben éri utol a gonosztevőt és így a büntények növekedését korántsem azonosíthatjuk népünk közerkölcsiségének sülyedésével, főleg ha azt látjuk, hogy a súlyosabb büntények folyton apadnak. Ezt mutatja ugyanis alábbi táblázat, mely a büntény miatt az elítéltekre szabott büntetéseket deríti ki a következőkben :

Elíteltett ugyanis:

	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880
halálra.....	0.10	0.12	0.15	0.08	0.15	0.19	0.10	0.06
éltfogytiglan tartó börtönre	0.05	0.03	0.06	0.04	0.06	0.03	0.02	0.03
10—20 évig « «	0.57	0.54	0.65	0.52	0.54	0.44	0.41	0.35
5—10 « «	1.31	1.41	1.49	1.26	1.18	1.15	1.10	1.02
1—5 « «	14.61	16.53	16.26	16.50	15.35	14.88	14.76	11.64
1 éven alul « «	83.86	81.37	81.39	81.80	82.72	83.51	83.61	86.90

Az egy éven aluli börtönbüntetések százalékainak emelkedése és a huzamosb ideig tartóknak hanyatlása tehát kétségtelenül igazolják, hogy a közelmúlt időközben az enyhébb beszámítás alá eső büntények szaporodnak és véleményemben meg nem ingat egy már általam idézett statisztikus sem, ki e számokból azt a konsequentiát vonta le, hogy «bíróságaink ítéletei túlenyhék», sőt tovább megy, mert egynémely büntények szaporodását «a túlenyhe bírói ítéleteknek» rója fel.

Nem tekintve ez állításnak a mai felfogástól eltérő irányát, mert a modern fenyítő igazságszolgáltatás ma már nem az elrettentés, hanem egyedül a javítás elvét tűzte zászlójára, kétségbe kell vonni vajjon a statisztikának van-e joga, a bírói ítéleteket illetően bírálathoz alá s belőlök ezt a következtetést vonni. Ez némileg túllépése a statisztikai tudomány által megszabott határoknak, mert ha azt tapasztaljuk, hogy bíróságaink a vizsgálatok elrendelésénél, de a bűnvádi tárgyalásoknál is inkább talán túlszigorral, de semmi esetre sem túlenyhén járnak el, miért volnának éppen a büntetés kimérésénél túlenyhék?

Felesleges pedig, hogy bűnügyi statisztikánkat túlsötét színekkel fessük, hiszen elég szomorú adatokat tartalmaz ez amúgy is, miért ne igyekeznénk világosabb oldalait is feltüntetni.

Tevés következtetés például az is, ha abból, hogy nálunk már 595, míg Ausztriában csak 670 lélekre esik egy büntettes, azon eredményre jutunk, hogy bűnügyi viszonyaink és általában közérköcsi állapotaink rosszabbul állanak, mint Ausztriában. Ha ugyanis tekintetbe vesszük, hogy nálunk a szorosabb értelemben vett Magyarországon büntető joggyakorlatunk «vétséget» nem ismert és így természetesen számos, Ausztriában csak vétségnek kvalifikált törvényszegés nálunk a büntettek sorába

került, úgy csak arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a büntettek miatt elítéltek számában nem szerepelnek homogén elemek, hogy így e két ország bűnügyi viszonyainak összehasonlítása alig lehetséges; de semmikép sem mondhatjuk, hogy közerkölcsiség tekintetében Ausztria jobban állana nálunknál. Különösen pedig akkor nem, ha azt látjuk, hogy oly büntényeknél, melyek minősítésénél alig fordul elő különbség, a mi állapotaink kedvezőbbek, mert mint fentebb láttuk, a tolvajság és csalás büntényei miatt aránylag nálunk sokkal kevesebben ítéltetnek el.

A büntettek minőségéről, a büntetések mérvéről, nem különben az elítéltek számáról mondottak is elég jellemzően ecsetelik hazánk közerkölcsei állapotait, de teljes e kép csak akkor lesz, ha ezeken kívül kutatásunk tárgyává tesszük *az elítéltek személyi viszonyait*, ha tudjuk, mily társadalmi állásúak, mily műveltségi fokkal és vagyoni állással bírnak, minő volt előéletük; mert csakis ez adatok birtokában leszünk képesek megítélni, hogy a társadalom mely osztályában hanyatlik vagy emelkedik az erkölcsi érzület és főleg minő társadalmi viszonyok és állapotok hatnak leginkább közre a bűnös hajlamok fejlesztésére s hol válik sürgőssé a javítás szüksége?

Felette érdekes és tanulságos anyag kínálkozik itt, kivált ha az egyes viszonyok más államok hasonló adataival összehasonlíthatók. Természetes tehát, hogy a nemzetközi statisztikai kongresszusok, a modern statisztika ezen leghathatósabb tényezői is, felismerve és méltányolva e tárgy fontosságát, ezzel behatóan foglalkoztak és nemcsak életrevaló eszméket pendítettek meg, de a felvételeknél általánosan követendő mintákat is hoztak javaslatba. És ha daczára ezen dícséretreméltó törekvéseknek, mai napig sem észlelhető az egyes államok kiadványainál a teljes egyöntetűség, úgy ez főleg azon körülménynek tulajdonítható, hogy az elítéltek személyes viszonyainak számbavételénél, fölötte mérvadó azon osztályozás is, melyet az egyes államok a bizonyos időközökben ismétlődő népszámlálások alkalmával követnek, mert a bűnügyi statisztikának főleg ezen adatai, nem mint általános, hanem csakis mint viszonylagos számok bírnak becsesél. Tudni ugyanis azt, hogy a bűn-

tettek közül hány volt napszámos, kereskedő stb. vajmi csekély értékkel bír, ha nem lehetséges ezeket, az összes népességnek e foglalkozási csoportok alá tartozó egyéneivel is összehasonlítani.

E mindenestre igen figyelemre méltó körülmény vezérelte az orsz. statisztikai hivatal vezetőjét is, midőn az elítéltek személyes viszonyainak felvételénél lehetőleg szem előtt tartotta ugyan a nemzetközi megállapodásokat, de főleg azon is volt, hogy az itt nyert adatok összehasonlíthatók legyenek az általános népességről kiderített hasonnemű adatokkal.

Vajjon mennyire sikerült ezt utólníe, azt az egyes viszonyoknál fogjuk látni, és most, midőn részletes ismertetésüket megkísérlem, eltérve a felvételi mintában megállapított sorrendtől, legelőbb a *családi állapottal* kezdem.

A család a társadalmi élet előkészítő iskolája. A benyomásokat, melyeket az egyén ott szerez, a társadalomban érvényesíti, míg ellenkezőleg a társadalomban szerzett benyomások a családban rendszerint elmosódnak. S mivel a kölcsönös vonzalom és szeretet, mely az embert család-alapításra készíti s ennek természetes lételeme a külvilágban — a társadalomban szerzett legkellemetlenebb benyomásokat is enyhíteni, szelidíteni s megváltoztatni képes: jogosult azon feltevés, hogy a családi élet, a hitestársi, szülei, gyermeki viszony, az egyénre erkölcsnemesítőleg hat.

Mindig aggasztó, visszás jelenség tehát, ha a büntetettek soraiban főleg ily állapotú egyének szerepelnek és arányuk nem mérsékeltebb itt, mint az általános népesség sorában. Ily jelenség csakis zilált társadalmi vagy közgazdasági állapotokra vallana.

Hogy miként alakul nálunk e viszony, azt az alábbiakból látjuk, mely szerint volt :

	az összes népesség		az összes elítéltek	
	férfi	nő	férfi	nő
nőtlen, hajadon	55.28	49.21	39.65	33.04
nős, férjes	41.51	40.40	55.79	51.93
özvegy	3.01	10.11	4.56	15.03

E százalékszámok illetén összehasonlítása mellett, valóban elszomorító képet nyernők társadalmi állapotainknak, különösen akkor, ha azt látjuk, hogy a házások eme arányosztaléka nálunk sokkal nagyobb, mint bárhol külföldön. Így csak egyes országokat példaképen bemutatva, azt látjuk, hogy a házias büntetettek :

Belgiumban	42.01
Franciaországban	38.10
Olaszországban	38.12
Poroszországban	41.11
Ausztriában	40.70
Nagy-Britanniában	42.72

$\frac{1}{10}$ -kát képezik az összes elítélteknek, holott nálunk ezek száma közel $55\frac{1}{10}$ -ra emelkedik. És ha e feltűnő viszonyt, így minden magyarázat nélkül egymás mellé állítanók, szinte jogosult volna egy általam már többször idézett statisztikus következő állítása : «A házasság nem bír nálunk oly erkölcsnemesítő hatályal, mint másutt, mert az évenként elítélt büntetettek között, több a családos, mint a nemcsaládos ember. Nem legnagyobb társadalmi visszasság-e ez? Valóban — úgymond — nálunk a közmorál elvei, úgymint az emberiség természetes érzületei mintegy fejökre állítva jelentkeznek.»*

Oly súlyos vád ez, melyet ha valamely ellenségünk vagy egy laikus mond, még hagyján, de midön ezt egy hírneves statisztikusunk által, tudományos műben, kérlelhetlen számokkal látjuk mintegy bebizonyítva, a vád még súlyosabb és ilyenkor síkra szállani a valóért, kötelességévé válik szakmájáért lelkesülő minden férfinak. Kötelességévé annál inkább, mert ha a közölt számokat közelebből vizsgáljuk, jóformán az ellenkező eredményre jutunk.

Tény ugyanis, hogy hazánk házassági arányaival meghaladja Európa valamennyi államait és így nemcsak, hogy majdnem lehetetlen az összehasonlítás, de legalább is azokból

* Ezen hibás okoskodásra figyelmeztetett Földes is ily című dolgozatában : «Cautelen bei Anwendung der statistischen Methode» 15. lapon.

következtetések erkölcsi állapotainkra épen nem vonhatók. A legutóbbi népszámlálás adataiból kitűnik, hogy a 21—40 éveseknek több mint 77°/o-ka — Ausztriában ezek száma alig éri el a 46°/o-kot — házas és miután épen e korosztályok szolgáltatják a büntettek legnagyobb kontingensét, mi sem természetesebb, minthogy a legnagyobb bűnös hajlam összeesvén azon korral, melyben nálunk a legtöbbben már házások, ezek is szerepelnek a büntettek lajstromaiban. De ezektől eltekintve, az általános népesség nőtlen, illetőleg hajadonairól közölt százalékszámáiban a 14 éven aluli egyének is szerepelnek, kik pedig már koruknál fogva is büntényt alig követhetnek el, összehasonlítás esetén tehát levonandók az általános népességből a 14 éven aluliak, minek megtörténte után az eredmény a következő:

	a 14 éven felüli általános népesség		az összes elítéltek		tehát az elítéltek aránya			
	számaránya				+		—	
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
nőtlen, hajadon	28.22	19.57	39.65	33.04	11.43	13.47	—	—
nős, férjes	66.63	63.98	55.79	51.93	—	—	10.84	12.06
özvegy	.83	16.01	4.56	15.03	—	—	0.27	0.98

Így állítva egymás mellé e két viszonyt, pedig helyesen másképp nem is lehet, egészen más kép tárul elénk és világossá lesz, hogy az egész nemzetünket oly súlyosan érintő vád kiindulási pontjául szolgáló számok helytelenül alkalmaztattak, mert mint látjuk a házas büntettek arányai 10·84 és illetve 12·05°/o-kal alul maradnak az általános népességből kiderített hason állapotú egyéneknél. Ebből pedig épen nem következtethetjük, hogy «*nálunk a közmorál elvei és az emberiség természetes érzületei fejökre állítva jelentkeznek*», sőt ellenkezőleg, nagyon is érezteti nálunk a házasság erkölcsnemesítő hatását és ha a házas büntettek százaléakai nálunk nagyobbak is, mint külföldön, ennek okát már fentebb elmondottam.

Ebből is csak azt látjuk tehát, hogy határozott ítéletek kimondásánál sohasem lehetünk eléggé óvatosak, nehogy helytelenül használt számokból ily sújtó ítéletet mondjunk egy egész nemzetre és pedig oly nemzetre, mely közmorál dolgában ha nem jobban, de semmi esetre sem áll rosszabbul, mint bármely más állam.

Nem kevésbé érdekes az elítéltek foglalkozásának kiderítése is, mert csakis ez adatok segélyével ismerjük meg a társadalom azon osztályait, melyek leginkább benépesítik az elítéltek rovatait. Ugyancsak ez adatokból látjuk azt is, hogy melyik foglalkozási vagy kereseti ágban rejlik kisebb vagy nagyobb mértékben a bűnös hajlam?

Az egyes keresetnemek ezen hatása azonban csak úgy állapítható meg, ha a büntetettek között fenforgó különbözeteiket, az általános népesség kereseti aránykülönbségeivel egybevetve, azoknak összevágó vagy eltérő voltát vesszük tekintetbe. Az 1880-ik évben végrehajtott számlálás a lehető legrészletesebben ismerteti ugyan népünk foglalkozását és hivatását, de az elítéltekről gyűjtött ezen adatok sajnosan igen szűk korlátok között mozognak, és így teljesen részletes és megbízható összehasonlításokra nem igen alkalmasak. És ha ennek daczára mégis megkísértjük az egybevetést, erre főleg az indít, hogy az adatok ily hézagos volta mellett is legalább némileg megközelítő képet nyerünk. Itt természetesen a népszámlálás eredményeit, a büntetésekről felvett keresetnemekhez alkalmazva és ez utóbbiaknak ismét csak nyolcz évi átlagát véve alapúl, a következő eredményekre jutunk:

	a 14 éven felüli népesség számaránya	az összes elítéltek	tehát az elítéltek aránya	+ —
határozott foglalkozás nélküli	1.73	7.40	5.67	—
napszámos, cseléd	14.87	42.91	27.94	—
ipar-, keresk.- és gyármunkás	5.15	6.58	1.43	—
földműves	27.54	30.37	2.83	—
iparos, kereskedő, gyáros	4.70	5.92	1.22	—
tud. vagy művész-foglalk.	0.95	0.57	—	0.38
tisztviselő	0.52	1.46	0.94	—
földbirtokos, tőkepenzes	12.67	0.32	—	12.35
az előbbieknél alá nem tartozó családtagok	31.87	5.17	—	26.70

A közlött kimutatás bűnügyi statisztikánk talán legérdekesebb, de egyúttal legsötétebb lapját is képezi. A legtöbb foglalkozási ágnál megdöbbentő képet mutatnak az arányszámok s e kép komorságát csakis a legritkább esetben tudjuk valamilyen enyhíteni.

De vegyük egyenként a felsorolt foglalkozási ágakat. A *foglalkozás nélküliek* arányszámának felszökése az elítéltek számában aránylag a legerősebb, mert körülbelül négyszer oly nagy számban jelentkeznek az e csoport alá tartozó büntettek —, mint az általános népességnél, de még ez a legtermészetesebb viszony is. A dologtalanság, munkakerülés s az ezzel karöltve járó ínség és nyomorúság csábít és mondhatnók kényszerít a bűnre, hiányozván különben ezeknél mindaz, mi a rossz hajlamokat féken tartja, azok korlátlanul működnek s lépten-nyomon bűnre vezetnek.

Ezek után következnek a *napszamosok és cselédek*, ezeknek is eléggé szomorú szerep jutván a büntettek soraiban. Szomorúnak jelzem pedig ezek aránykülönbségét főleg azért, mert hazánkban a munkásosztály állapota kedvezőnek mondható és korántsem oly válságos, mint a szociális kérdésekkel vesződő túlnépes nyugoteurópai államokban, hol a túlnépesség és az ezzel karöltve járó óriási verseny lenyomván a munkabéreket, megnehezíti a munkások megélhetését. Nálunk még e bajok ismeretlenek, a munkás kéz becses és a napszám oly magas, hogy a szorgalmas és takarékos munkásnak könnyen biztosítja a tisztességes megélhetést. De sajnos, népünkben még nincs meg a kitartó munkakedv, hiányzik nála a takarékosági hajlam s így gyakran bekopogtat hozzá az ínség és szűkölködés, e minden bűnnek termékeny anyja. És talán nem tévedünk, ha ezen feltűnő nagy arányszámot azon sajnos körülménynek is tulajdonítjuk, hogy alig van ország, mely annyi házi cselédet absorbeálna, mint hazánk. Ily körülmények között a cselédek rendszerint inkább kényelemhez, mint munkához szoknak, elvesztvén pedig kenyerüket, mi sem természetesebb, minthogy könnyen rátérnek a bűn ösvényére.

Kedvezőtlen, habár sokkal csekélyebb mértékben az *ipar-, kereskedelem- és gyármunkások* arányjuttaléka is, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a *földművesek* osztálya, aránylag kedvezőbb viszonyokat tüntetnek fel, nemcsak mint az ipar munkásai, de még az *önálló iparosok-, kereskedők- és gyárosok-nál* is. Különösen kedvezőnek jelezhető pedig a földműveseknek ezen arányjuttaléka akkor, ha tekintetbe vesszük, hogy az

utóbbi években főleg földmivelőinket elég számos csapás érte, és ha mindamellet a büntettek aránya alig haladja meg az általános népesség ezen osztályáról kiderített arányszámot, csakis azt bizonyítja, hogy földmivelő-népünkben él még az erkölcsi érzület.

A *tudomány és művészeti foglalkozásnak* aránya magában véve kedvező ugyan (0·95 : 0·57), de tekintve ez osztály műveltségi fokát és azon állást, melyet a társadalomban elfoglalni hivatva van, teljesen kielégítőnek még sem mondható s úgy látszik, a mindinkább növekedő szellemi proletariátus máris érezteti rosz hatását.

Felette kedvezőtlen arányokat mutatnak a *tisztviselők* s szinte megdöbbenünk, hogy míg a tisztviselők az összes népességnek csak 0·52%-kát képezik, a büntettekénél ez arány 1·46% -ra emelkedik. Igaz ugyan, hogy e csoportba nemcsak az állami, megyei és községi tisztviselők soroltattak, hanem a közszolgálatban álló oly egyének is, mint rendőrök, pénzügyőrök, pandurok stb.; kik legnagyobbbrészt nélkülözvén a kellő műveltséget, hivatalos hatalom birtokába jutva, igen is könnyen visszaélnék azzal s ez által a hivatalos hatalommal való visszaéles büntényének számarányát a tisztviselői kar rovására méltatlannul emelik; mert helyesebben ezeknek a «közszolgák» külön rovatába kellene soroztatniok. Mindamellet tagadhatatlan, hogy a tisztviselők között is gyakoribb a büntények elkövetése, mint annak egészséges viszonyok mellett lenni kellene.

Ámde egészséges viszony-e az, hogy nálunk épen a hosszúságos és fáradságos előkészületeket feltételező közszolgálati pálya, nyújt legkevesebb anyagi biztosítékot, még az aránylag legszerényebb elélhetésre is?! Egészséges viszony-e az, hogy a társadalmi szokások oly magatartást, viselkedést és külső megjelenést követelnek a köztisztviselőtől, mintha foglalkozása számára fényes — vagy legalább megfelelő módót és eszközöket is biztosítana?! Egészséges viszony-e az, hogy pl. egy alantasabb tisztviselő, a kinek legalább is tisztességes kabátban es fehérneműben kell hivatalában megjeleneni, s nem bocsaíthatja gyermekét sem mezitláb az iskolába: alig bír hivatala után annyi fizetéssel, mint a mennyit az utolsó napszámós keres, a

ki elé azonban a társadalmi szokások semminemű igényvel nem lépnek?!

Bizony nem egészséges viszonyok ezek! S épen azért nem ítélnünk oly szigorúan, mint különben kellene ítélnünk, mert szomorú, de sok esetben nagyon is indokolható következetesség van abban, ha az általában szűken javadalmazott köztisztviselő nálunk előbb adóságokba merülve, majd lelkiismeretlen uzsorások által kifosztva, végül a sikkasztásig, csalásig vagy váltóhamisításig süllyed.

Eszközöljünk tehát előbb egészséges viszonyt, s ezt nem lehet másképen, mint a köztisztviselők anyagi helyzetének méltányos javítása által. S ha ekként majd megszűnik a «létért való küzdelem» kényszerhelyzete s emellé a szigorúbb és éberebb ellenőrzés által a csábító alkalom is elvonatik: akkor teljes jogunk és okunk lesz a köztisztviselők ellen is a kérlelhetlen szigor mértékét alkalmazni.

Az egyetlen fénypont, a mely e sok árnyfolt között tündöklök, a *földbirtokosok és tőkepenészeknél* mutatkozik. Ezek ugyanis míg az összes népességnek 12·67%-kát képezik, mégis a büntettek között csak 0·32%-kal részesek. Minthogy pedig a tőkepenészek száma nálunk a földbirtokosokhoz képest elenyészőleg csekély, a kedvező arányokat csaknem kizárólag a földbirtokos osztálynak tudhatjuk be. És itt a legnagyobb örömmel konstatáljuk, hogy ez osztály, a mely pedig nemzetünk magvát képezi, mint egész megvan a maga hagyományos becsületességében és romlatlan tisztaságában s a bűntények tekintetében igen kedvező viszonyt tüntet fel, a mutatkozó ellenmondó tünetek tehát csak egyesek hibáinak tulajdonítandók.

Igen kedvező végre az előbbi osztályokhoz nem tartozó *családtagok* arányai is. Ezt különben eléggé indokolja azon körülmény is, hogy itt leginkább a háztartásban elfoglalt nők szerepelnek.

Vajjon a *képzettségi fok* minő befolyást gyakorol a köz-erkölcsiségre általában és különösen a bűnös hajlamok fejlődésére, ez iránt igen eltérőek a nézetek. A míg ugyanis igen tekintélyes statisztikusok határozottan állítják, hogy a műveltség terjedése ellensúlyozza a bűnös hajlamok fejlődését, úgy szá-

mosan épen az ellenkezőt állítják. A megközelítő igazság, legalább nálunk a középúton keresendő s abban áll, hogy a műveletlenségnek, valamint a műveltségnek is meg vannak a maga bűnös hajlamai. A mai értelemben vett művelt ember valószínűleg nem fog ölni, rabolni; de pl. a csalások, hamisítások kísértéseinek annyival nagyobb mérvben van kitéve, a mennyiben — szellemi ügyességénél fogva — több eszközzel rendelkezik annak végrehajtására.

Ha már most az erkölcsi fejlettségnek azon foka sem zárja ki a bűnre való hajlamot, melyet általában «műveltségnek» nevezünk; mennyivel inkább áll ez azon primitív fogalomra, melyet «írni és olvasni tudás» alatt értünk?! Ebből valóban nem igen lehet következtetéseket vonni.

Egyébként lássuk az adatokat, ezek szerint volt az összes elítéltek közül:

	magasabb műveltségi	olvasni-írni tudó	csak olvasni tudó	egyiket sem tudó
1873-ban	1.09	36.71	5.51	56.69
1874-ben	1.24	34.31	5.07	59.98
1875-ben	1.24	36.92	5.41	56.43
1876-ban	1.28	38.90	5.03	54.81
1877-ben	1.25	36.10	5.18	57.47
1878-ban	1.05	35.55	4.83	58.77
1879-ben	0.82	37.98	4.89	56.51
1880-ban	0.78	35.71	4.23	59.28
Átlag:	1.09	36.52	5.00	57.39

E szerint való, hogy a bűnözési hajlamot, csak a «magasabb műveltség» ritkítja, az «olvasni-írni tudók» ellenben elég egyforma számokat mutatnak e nyolcz évi időközben. Összehasonlításokat e rovatnál a külföld e nemű számarányaival nem tehetünk, mert az egyes országok általános műveltségi állapotai is különbözők lévén, csakis tévedésbe esnénk, ha egy általam többször idézett statisztikus álláspontjára helyezkedve, abból: hogy Francziországban az elítélteknek csak 32.9, Nagy-Britanniában 33.4, Belgiumban 37.2, Ausztriában 48.3%-ka nem tud sem írni sem olvasni míg ellenben nálunk ezek száma 57.4%-ra emelkedik, mondom csak tévedésbe esnénk, ha ez arányokból azt következtetnők, hogy «más európai államokhoz mérve a mi arányviszonyaink elég kedvezőtlen színben tűnnek

ki.» Ebből véleményem szerint csupán annyi következik, hogy a mennyiben az említett államoknak általános műveltségi viszonyai is eltérők a mieinktől, ennélfogva a büntetteseknél sem egyezhetünk meg.

Bűnügyi statisztikánk az elítéltek *vagyoni állapotáról* is derített ki adatokat, de a begyűlt anyag vajmi kevés értékkel bír és főleg csak azért ismertetem, nehogy ez adatok mások által felhasználva, helytelen ítéletekre adjanak alkalmat. A nyolcz évről gyűjtött anyag szerint ugyanis, az összes elítéltek közül volt:

	vagyon nélküli	kevés vagyonnal bíró	vagyonos
1873 évben...	66.39	25.91	7.70
1874 " " " " " "	65.40	27.59	6.92
1875 " " " " " "	65.68	26.34	7.98
1876 " " " " " "	67.03	26.79	6.18
1877 " " " " " "	67.63	25.76	6.62
1878 " " " " " "	70.23	23.22	6.55
1879 " " " " " "	66.97	26.39	6.64
1880 " " " " " "	68.26	26.06	5.68
Átlag:	67.21	26.02	6.77

A vagyonos és kevés vagyonnal bíró büntettesek ily nagy százaléka, különösen ha azt látjuk, hogy Ausztriában az előbbieket alig 1, az utóbbiak pedig csak 11°/_o-kal szerepelnek, felette aggasztó jelenségnek volna tekinthető, ha nem tudnók azt, hogy ügyészeink az elítéltek vagyoni állapotát a községi bizonyítványok alapján állapítják meg. A községi előjárók pedig csak azt tekintik, képes-e az illető a felmerülendő rabtartási költségeket egészen, vagy részben, vagy épen nem megtéríteni és a szerint a mint e viszony alakul, kvalifikálják az illetőt, vagyonosnak, kevés vagyonnal bírónak, vagy vagyontalannak. Ily körülmények között a különben is igen relatív értelmű vagyoni állapot fogalmáról közlött adatok vajmi kevés értékkel bírnak és ha szigorúan vennők a «vagyonos» szó értelmét, — bizonyára nagyon is alább szállana ezek száma.

De ha nálunk aránylag nagyobb számban is szerepelnek a vagyonosok a büntettesek soraiban, mint akár Ausztriában is, úgy ez abban is leli még magyarázatát, hogy nálunk a merő indulatosságból fakadó bűntények játszanak igen nagy szerepet és így természetesen az ily bűntények semmi összefüggésben

sem lévén a vagyoni állapottal, könnyen megtörténhetik, hogy a teljes vagyontalanok kisebb számban szerepelnek. De e körülmény egyúttal azt is bizonyítja, hogy a legtöbb bűntény oka nem a közerkölcsiség hanyatlásában, hanem inkább népünk szenvedélyességre hajló véralkotásában keresendő, minek illusztrálásául felemlítjük még, hogy a vagyonos és kevés vagyonnal bíró büntetteknek közel 39°/_o-ka súlyos testi sértés, 50°/_o-ka pedig a közintézkedések ellen irányuló büntettek miatt lesznek elítélve.

Az elítéltek *illetőségéről* kiderített adatokhoz oly kevés érdek fűződik, hogy elegendőnek vélem egyszerűen a nyolcz évi átlag százalékait ide iktatni, melyekből kitűnik, hogy az összes elítéltek közül volt:

belföldi	98.65 %
ausztriabeli	1.10 "
külföldi	0.25 "

E százalékszámok a nyolcz évi időköz majdnem minden évében egészen egyformák és így azok további magyarázatot nem szükségelnek.

Hátra van még, hogy a büntettek *előéletéről* gyűjtött anyagot is ismertessük és habár e viszonyt tárgyazó rovatok, az elítéltek személyes viszonyairól kívánt kimutatásban, az utolsó helyen szerepelnek is, mégis tekintve, hogy mi sem tükrözteti hűbben vissza a fenyítő igazságszolgáltatás hatását, szükségesnek tartjuk e viszony kimerítő ismertetését.

Ha ugyanis elismerjük, hogy a büntetés célja, a bűnös javítása, úgy szükségesnek látszik kutatni azt, vajjon a már egyszer megbüntetett egyének közül, hányan követnek el újra bűntényt, vagyis: ismerni kell a büntettek előéletét, *a bűnös visszaesők számát*, mert csakis ezek emelkedő vagy hanyatló számából ítélni lehetjük meg, mennyire feleltek meg céljuknak a kiszabott büntetések.

Jogi fogalmak szerint bűnös visszaesés alatt valamely büntetendő cselekménynek oly egyén által történt elkövetését értjük, ki már ugyanazon vagy hasonló természetű büntettért büntetve volt és ily értelemben rendelkezik legújabb törvénykönyvünk is.

Morálstatisztikai szempontból azonban e meghatározásnál tovább kell mennünk és visszaesőknek nemcsak azon egyéneket tekinteni, kik ugyanazon vagy hasonló, de a kik *más* természetű bűntény miatt is már büntetve voltak, mert a valóban erkölcsileg javított egyén egyáltalában nem vetemedik többé bűntényre. Ily értelemben vannak a büntetettek előéletét tartalmazó rovatok kimutatásainkban is szerkesztve, megkülönböztetve lévén ugyanis a hason- és különmemű büntett miatt elítéltek.

Vajjon miképen alakultak nálunk e viszonyok az elmúlt nyolcz évben, a következő százalékszámokból látjuk legjobban. E szerint volt az összes elítéltek közül:

	hason		különnemű		együtt	
	bűntett miatt elítélve		bűntett miatt elítélve			
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
1873-ban ...	11.23	11.48	6.56	4.41	17.79	15.89
1874-ben ...	12.74	10.81	5.28	2.79	18.02	13.59
1875-ben ...	12.20	10.86	6.86	3.19	19.06	13.96
1876-ban ...	11.53	11.87	6.06	2.70	17.59	14.57
1877-ben ...	12.25	12.71	5.60	3.06	17.85	15.77
1878-ban ...	13.75	11.04	6.07	3.14	19.82	14.18
1879-ben ...	11.37	12.25	6.88	3.73	18.25	15.98
1880-ban ...	12.74	13.85	6.81	3.04	19.55	16.89
Átlag:	12.23	11.88	6.27	3.21	18.50	15.09

E százalékszámoknál bizonyos egyformaság észlelhető, mely szemben a visszaesőknek más országokban tapasztalt folytonos emelkedésével, legalább a mellett bizonyít, hogy nálunk a viszony nem rosszabbúl, mert nálunk a megrögzött gonosztevők száma még csekélynek is mondható, mi abból is kitűnik, ha csak a szomszédos Ausztriát is tekintjük, hol a visszaesők száma 22°/_o-ra emelkedik, míg nálunk a két nembeli ilyenmű bűntetteket együttvéve, alig érik el a 18°/_o-kot.

Kimutatásainkban részletezve vannak a kihágás miatt már büntetve volt egyének is, de tekintve a kihágás enyhébb beszámítás alá eső természetét, elegendőnek vélem csak megemlíteni, hogy a nyolcz évi átlag szerint ezek száma alig éri el a 9°/_o-kot, holott Ausztriában az ilyenek is 15°/_o-ban szerepelnek.

S ezzel kimerítettem volna értekezésemnek a büntetettek

személyes és társadalmi viszonyaira vonatkozó részét is és csak azon figyelmes olvasó, a ki az eddigi hason értekezések részleteit, vagy az eddigi statisztikai kimutatások minden rovatát ismeri, teendi azon kérdést, hol maradt a *nem, kor és vallásra* való reflexió? E viszonyokat azonban czélzatosan mellőztem eddig. Azon álláspontból indultam ki ugyanis, hogy a statisztikai adatok, kombinációk s azokból vont következtetések csak ott vannak helyén, a hol azokkal bizonyos ok- és okozatok összefüggését biztosan, vagy legalább valószínűleg ki lehet mutatni s a hol ebből, a statisztika czélját képező akár egyik, akár másik irányban valamely közérdekű tanúságot lehet okszerűleg következtetni. A hol ez nem lehetséges, ott a statisztikus minden kombinációja csak tapogatódzás, a mely esetleg azután komolyan véve, a közérdeknek többet árt, mint használ.

Ezért véltem mellőzendőnek a *nem, kor és vallásra* való reflexiókat. Nem mernék ugyanis abból, hogy nálunk a bűntettért elítéltek közül 87·71% a férfiakra, 12·28% a nőkre esik, azt következtetni, hogy a nők általában erkölcsösebbek a férfiaknál, még ha mellé állítjuk is, hogy az általános népességnek azok 48·81%-kát, ezek 51·19% -kát teszik. Nálunk a nőnek alig van önálló cselekvőségi köre, legalább nem kint az életben, hol a bűn megszülemlik és végrehajtatik. Abban az alárendelt körben, melyben mozog, egészen más a tisztviselő — más az iparos — más a napszámos és más a gyári munkás nevének vagy leányának helyzete! És még ha mindezen helyzetkülönbségeket is tekintetbe vennők és számarányokkal illusztrálnók is: mi jót, vagy roszt szabadna okszerűleg következtetnünk? Lehetne-e a két *nem* között alapos összehasonlításokat tenni?

Igénytelen véleményem szerint egyelőre nem. Mai napság nálunk a férfi minden, a nő környezetével emelkedik vagy bukik. S hogy mennyiben vesz részt mint ilyen a bűnözési mozgalomban, az a «*családi állapot*» rovatánál nyer kellő méltánylást.

Hasonlóképen nem vagyok képes közérdekű tanúságot vonni a «*kor*»-ból sem; ha csak *nem* ismétlem azon eléggé ismert szólamokat, melyeket előttem már számosan újra és újra hangoztattak. Hogy ugyanis azon életkorban, melyben az ösz-

tönök és szenvedélyek már pezsgő erejökben vannak, de az értelem még nem érett azok fékezésére, a bűnözés leggyakoribb, hogy ezután a mily mérvben érik az értelem s lohad az ösztön és szenvedélyek ereje: a bűnözési hajlam is fogy —, és hogy a bűncselekmények a szerint a mint végrehajtásukhoz több szenvedély, vagy több higgadtság kívántatik, a megfelelő kornak mintegy kizárólagos tulajdonságai. Ezek, az ember physikai és psychikai fejlődésének természetes processusából folyó oly *általános igazságok*, melyeket számadatok nélkül is mindenki ismer, anélkül azonban, hogy a viszony megváltoztatására — illetőleg javítására különleges gyógyszert ajánlhatna.

Vajjon már most a jelzett életkor a 16—20, vagy a 20—40 életév közé esik-e, nemcsak az egyén testi-lelki alkotásától és vérmérsékletétől, hanem a népfajnak — melyhez tartozik, s az éghajlatnak — mely alatt lakik, sajtáságától is függ. Alig nevezhető tehát hálás munkának, ha a statisztikus egész sorozatát állítja fel a korkülönbségnek; vagy ha épen azon — szerény véleményem szerint — képtelenséghez nyúl, hogy különböző nemzetek és államok ebbeli viszonyait hasonlítgatja egymáshoz. Bizony különös tanúság lehetne az, a melyet pl. Olasz- vagy Spanyolország és Oroszország ebbeli adatainak egybehasonlításából vonnánk le!

A mit a szakkörét túl nem becsülő statisztikus e részben tehet, az annyiból áll, hogy a két szélső — az innen és túli — határon kívül eső adatokat figyeli meg, s ha azok nem kivételes extravagantiák — a mi ismét más tekintet alá esik — figyelmet reájuk.

A mi pedig a *«vallást»* illeti, csaknem blasphemiat látnék benne, ha még az az erkölcsi viszony is, a melybe valaki az előtte legmagasztosabb, legtökéletesebb s legszentebb lényhez — Istenhez helyezkedik, a bűnnel hozatnék kapcsolatba. De ha megengedné is erkölcsi érzékünk e morálelles egybevetést, kérdem: lehetne-e abból, hogy valamely vallásfelekezet hívei, esetleg — vagy egyéb nem ismert körülményeknél fogva — a büntöttek között magasabb számarányban szerepelnek a többi vallásfelekezet híveinél, lehetne-e ebből okszerűleg azon *vallás tanaira* következtetnünk? lehetne-e ezekben keresni az

okot? szabad volna-e most, midőn a törvényesen bevett vallások egyenjogúsítása óta, az előbbi értelemben vett *felekezeti nevelés*, tanítás többé nincs, vagy csak kivételesen van; midőn minden vallásfelekezetű egyén a bölcsőtől a sírig *ugyanazon társadalomban*, rendszerint ugyanazon viszonyok és benyomások hatalma alatt él; midőn egymástól eszméket, szokásokat s életnézeteket vesz át; midőn — kivéve diplomát — máshol mindenütt együtt él, gondolkodik és tesz.

Én részemről soha sem vállalkoznám az ily következtetésekre. De különben is mi czélja, mi haszna volna az ily következtetésnek? Feljogosítaná talán az államhatalmat akár egyik, akár másik törvényesen bevett vallás tanaihoz nyúlni? azokat módosítani, vagy eliminálni? Ilyesmire ma már — azt hiszem — senki sem gondol.

Mi volna hát az ily túlhajtó kombinációk következménye? Semmi más, mint az eddig békében élt felekezetek közötti surlódások — sőt gyűlölködések felgerjesztése. Mert bármily indifferens is az ember különben, vallásos lelkiismerete ügyekben elfogult; ha azt bántják mintegy ösztönszerűleg reagál. Még az atheista sem tűri, ha ebbeli meggyőződését támadják meg.

Legfeljebb tehát csak mintegy segítségül, egyes társadalmi tények magyarázatára lehetne a hitfelekezetre hivatkoznunk. Tudva ugyanis, hogy például a helvét hitvallásúak 94·32%-ka magyar, az e hitfelekezetűeknél túlnyomó mértékben (20—22%-ban) tapasztalható súlyos testi sértés és nyilvános erőszakoskodás bűneit, épen a magyar faj szenvedélyességének tudhatnók be. Viszont csak közvetve vallása által tudható meg az eddigelé is még tisztán fentartott fajt képező zsidó elem, melynek kiválóan a kereskedelemre irányuló foglalkozásai, az innen folyó büntényeket is kiváló mértékben feltűntetik. Míg ugyanis hamis bukás, csalás, sikkasztás és hasonló büntényekben az összes büntetésekre csak 82·60% esik, addig ily büntényekben a zsidók 17·40%-kal szerepelnek.

Ha mindazonáltal kedvet s hivatást érez valaki magában akár ezen tekintetben, akár a fentebb említett *nem* és *kor* tekintetében összehasonlításokat tenni, ime közlöm a száraz adatokat.

A büntett miatt elítéltek *nemi* különbsége a szóban levő időközben a következő volt:

Elítéltetett ugyanis:

		férfi	nő
1873 évben	---	89.63 %	10.37 %
1874 " "	---	88.23 "	11.77 "
1875 " "	---	87.71 "	12.29 "
1876 " "	---	87.40 "	12.60 "
1877 " "	---	87.13 "	12.87 "
1878 " "	---	86.79 "	13.21 "
1879 " "	---	87.14 "	12.86 "
1880 " "	---	87.67 "	12.33 "
		Átlag: 87.71 %	12.28 %

Az általános népesség aránya: 48.81 " 51.19 "

A büntettek koráról évenként gyűjtött anyag oly egyforma, hogy elegendőnek véljük csak a nyolcz évi átlagot, az ugyanazon korosztályú általános népesség arányaival egybevetni, mely szerint:

	az összes népesség		az elítéltek		tehát az elítéltek aránya			
	férfi	nő	férfi	nő	+		-	
a 14—20 éveseknél	19.08	21.89	9.94	14.18	—	—	9.14	7.21
a 20—24 " "	9.40	9.66	19.49	17.15	10.09	7.49	—	—
a 25—30 " "	15.51	15.79	24.69	21.96	9.18	6.17	—	—
a 30—40 " "	21.11	19.98	25.47	25.14	4.36	5.16	—	—
a 40—60 " "	26.79	25.55	18.24	18.97	—	—	8.55	6.58
a 60 éven felülieknél	8.11	7.63	2.17	2.60	—	—	5.94	5.08

Az egyes vallásfelekezeteknek a büntettekben való részesülési arányát, az ált. népesség vallásbeli arányaival egybevetve, az alábbiakban adjuk. E szerint volt:

	az összes népesség		az elítéltek	
	férfi	nő	férfi	nő
a róm. katolikusoknál	47.80 %	43.78 %	43.78 %	43.78 %
a gör. " " "	10.88 "	11.11 "	11.11 "	11.11 "
a " keletiekénél	14.09 "	15.48 "	15.48 "	15.48 "
az ágost. hitv. ev.	8.05 "	6.56 "	6.56 "	6.56 "
a helv. hitv. ev.	14.72 "	17.29 "	17.29 "	17.29 "
az unitáriusoknál	0.40 "	0.40 "	0.40 "	0.40 "
a zsidóknál	4.55 "	5.35 "	5.35 "	5.35 "
az egyéb hitf.	0.06 "	0.05 "	0.05 "	0.05 "

Hátra volna ezek után még, hogy a *kihágási* — és *börtönügyi statisztikát* is ismertessem, de az e téren gyűjtött anyag ma még oly hézagos és részben megbízhatlan is, hogy jobbnak

véltem ezen adatokat itt mellözni és ismertetésöket késöbbi idökre tartani fen.

Mielötte azonban befejezném jelen értekezésemet, azon forró öhajtasomnak kívánok még kifejezést adni, vajha az elmondottak felköltenék jogászköreink figyelmét is, mert meg vagyok gyözödve, hogy ha ezek, belátva a bünygyi statisztika szükségét, annak pontosabb felvételét és gondos feldolgozását ajánlanák: bíróságaink, különösen járásbíróságaink is több kedvvel és buzgalommal állítanák össze a kívánt kimutatásokat és nem hallanánk többé annyi panaszt «a röfszámra» terjedö statisztikai tabellák ellen.

Pedig hát megbízható statisztika nélkül egészséges igazságügyi politika nem képzelhető, a bíróságok hathatós támogatása nélkül a statisztika ezen fontos ágának sikeres továbbfejlesztésére nem is gondolhatunk.

De érdekükben is volna, hiszen bíróságaink oly színvonalon állanak, hogy a statisztikai kimutatások nagy része csakis konstatálja sikerdús működésüket és nincs mitöl félniök a «röfös», de azért mégis csak tanulságos kimutatások lelkiismeretes összeállításától és talán nem hiu reménynek adok kifejezést, ha azt hiszem, hogy az új büntetötörvény jó hatása, a statisztika ezen ágára is ki fog terjedni és mihamarább oly adatoknak jutunk birtokába, melyek nemcsak bünyfenyitö igazságszolgáltatásunk, de társadalmunk hü tükrei is lesznek és ezekkel is méltán fogunk sorakozni a müvelt külföld e tárgyú kiadványaihoz.

tanácsosai stb. A nyugati művelt államok irodalmában ezen szükségnek megfelelőleg találunk összefoglaló «Évkönyv» természetű munkákat, melyek évről évre tájékozást nyújtanak a közviszonyok iránt és tanulságos visszapillantást engednek a múltra. Ilyen vállalat a negyven év óta francia nyelven megjelenő: «Annuaire del'économie politique et de la statistique». Szerényebb körben mozgó ily évkönyv kiadását határozta el a m. t. akadémia nemzetgazdasági és statisztikai állandó bizottsága. Az évkönyv közéletünk és különösen a közgazdasági élet legfontosabb mozzanatait fogja felölelni, a népesedési mozgalmat, a mezőgazdaságot, az ipart, kereskedelmet, forgalmat, pénzügyet, a bel- és külföldi gazdasági törvényhozást, a bel- és külföldi irodalmat, gazdasági egyleteink, nagyobb vállalataink működését, kiállításaink eredményét, a főváros közgazdasági viszonyait, az akadémia nemzetgazdasági és statisztikai bizottságának működését, az ott tartott felolvasások rövid összefoglalását, az azokhoz füződő vitákat stb. ; — mindezekről teljes és folytatólagos képet fog adni.

Az Évkönyvnek legkiválóbb nemzetgazdasági és statisztikai szakerőink közreműködése van biztosítva s így reméljük, hogy a közönség ezen vállalatot, melylyel az alólirott bizottság egy régen kifejezett közóhajnak kíván megfelelni, s melynek eszméje már is a legtágabb körökben rokonszenves fogadtatásban részesült, bizton felkarolandja.

Az Évkönyv mintegy 20 ívnyi terjedelemben fog megjelenni.

Ára 2 forint.

III.

Magyar kereskedelmi műszótár.

☞ Minthogy az I. és II. számú kiadványok egyelőre csak korlátolt számú példányban fognának megjelenni, az ezek iránt érdeklődők felkéretnek, miszerint a megrendelés végezté mielőbb a m. t. akadémia kiadóhivatalánál (akadémia bérháza) jelentkezni sziveskedjenek. A kiadványok utánvétellel is megrendelhetők.

A m. t. akad. nemzetgazdasági és statisztikai állandó bizottsága:

Dr. Földes Béla,

bizottsági jegyző.

Gróf Lónyay Menyhért,

bizottsági elnök.

A m. tud. Akad. nemzetgazdasági és statisztikai állandó bizottságának kiadványaiból megjelent:

I.

**ADALÉKOK
A PAPIRPÉNZ TÖRTÉNETÉHEZ
ÉS
STATISZTIKÁJÁHOZ.**

IRTA

FÖLDES BÉLA.

Ára 20 kr.

II.

**BÁNYÁSZATUNK
JELEN ÁLLAPOTÁS TEENDŐINK ANNAK SIKERESB KIFEJTÉSÉRE.**

Dr. KONEK SÁNDOR

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIAI RENDES TAGTÓL.

Ára 30 kr.

III.

**NÉPÜNK HIVATÁSA ÉS FOGLALKOZÁSA
AZ 1880-BAN VÉGREHAJTOTT SZÁMLÁLÁS SZERINT.**

IRTA

Dr. JEKELFALUSSY JÓZSEF.

Ára 20 kr.

IV.

AZ ADÓÁTHÁRITÁS ELMÉLETE.

IRTA

TISZA ISTVÁN.

Ára 20 kr.